

Piet de Rooy

De 'gewone' geschiedenis

De Academische Boekengids 30, december 2001, pp. 14.

De manier waarop de Nederlandse samenleving met het eigen verleden omgaat is soms curieus. Zo heb ik afgelopen zomer mogen constateren dat er in de Achterhoek een pannenkoekenboerderij is die gebukt gaat onder de naam Erve Kots. Deze stileert zichzelf als een Saksische Herberg 'waar het altijd gemoedelijk is' en waarbij tegelijkertijd een 'knus openluchtmuseum' is, 'waar je een indruk krijgt van het boerenleven in de Achterhoek uit de tijd van vóór de mechanisatie'. Niet ver daar vandaan staat de dikste zomereik van Nederland (een taille van maar liefst 7.79 meter) op het terrein van Huis Verwolde - waar het hoogtepunt van de rondleiding bestaat uit het tonen van een toilet-kabinet met ingebouwd wc-tje). En dan is vlakbij natuurlijk Dinxperloo, waar op de Markt een klein museum te bezoeken is, waar je een 'grensgevoel' krijgt - onder meer opgeroepen door een wuft smokkelkorset -, dat wat verderop tot bedaren gebracht kan worden in het kleinste kerkje van Nederland (dat overigens bijna onvindbaar weggedrukt is op een modern industrieterrein). Dit alles is te vinden met behulp van het recent verschenen *Het toppunt van Nederland* van Aad Struijs, een boek dat door de Algemeen Directeur Toerisme Recreatie Nederland in een woord vooraf wordt aangeduid als 'de rijkste verzameling gekste en leukste dingen van Nederland'. Het is zeer onwaarschijnlijk dat de bezoekers erg veel verschil maken tussen Huis en Herberg, tussen zomereik en korset. Dat kan me ook weinig schelen, persoonlijk ben ik gek op dit soort aandoenlijk geliefhebber - het heeft alleen niet zoveel met geschiedenis te maken.

Alledaagse geschiedenis

Maar dit is volgens Kees Ribbens een verwerpelijke houding, waarin ik mij laat kennen als een historicus die denkt dat hij het alleenrecht heeft op de geschiedenis. Het is zelfs kortzichtig om zo neerbuigend te doen over deze 'alledaagse omgang met het verleden'. Laten we, zo stelt hij voor, nu eerst eens rustig kennismaken van de verschillende manieren waarop Nederlanders iets aan geschiedenis doen, of daar min of meer actief mee in aanraking komen. En in zijn dissertatie heeft hij vervolgens de verschillende terreinen nagelopen: 'de officiële historische cultuur' (onderwijs, musea en monumenten) en 'geschiedenis als vrijetijdsbesteding' (boeken, televisie, verzamelen, genealogie, archiefbezoek, archeologie). Het algemene beeld dat hieruit naar voren komt, is dat ergens in de jaren zestig zowel het aanbod als de consumptie zeer sterk is gegroeid en bovendien zeer sterk is gedifferentieerd in aard - er is nu werkelijk voor elk wat wils. Deze overzichten worden bovendien zoveel mogelijk met cijfers onderbouwd. Zo weet ik nu dat de gemiddelde Nederlander 0.19 geschiedenisboek kocht in 1970 en in 1993 maar 0.09: 'De aanschaf van een geschiedenisboek is voor de meeste mensen dus een steeds minder gewone bezigheid geworden.' Maar waarom kan ik hier toch nauwelijks wat mee aan? Komt dat door de zo besluiteloze opsomming van inzichten en inzichtjes uit de literatuur in hoofdstuk 1 ('opvattingen over de omgang met het verleden'), is het wellicht het gevolg van zijn bijna preutse afstandelijkheid ('een normatieve opvatting ligt niet ten grondslag aan dit onderzoek')? Of komt het door die vreselijke open deur als conclusie: 'Op uiteenlopende manieren wordt geprobeerd het verleden een plaats te geven in het heden. De kritische benadering die kenmerkend is voor de wetenschappelijke geschiedbeoefening, vindt lang niet overal gehoor. Maar de omgang met het verleden vervult nu eenmaal vele rollen'? Tja.

Zwolle

Toch worden in deze dissertatie een aantal dingen naar voren gebracht die echt de moeite waard zijn. Zo is er een hilarisch hoofdstuk over de herdenkingspolitiek van Zwolle. Het grondstramien is natuurlijk de verplichte jaarlijkse herdenking van de oorlog en de viering van de bevrijding. Langzaam maar zeker is dat ook in Zwolle, zoals elders, omgevormd tot die tenenkrommende onzin van tegenwoordig: een protest tegen ieder denkbaar onrecht in heden en verleden, gevolgd door een mini-koninginnedagje met wat hypocriete verwijzingen naar 'vrijheid'. Kortom, actualisering en moralisering, zo snel mogelijk overstemd door een popconcert, want zo betrek je de jeugd erbij. Maar mooier nog vond ik het verhaal over de herdenking van het 750 jarig bestaan van de stad in 1980. Er moest iets herdacht worden uit 1230, ja, dat is natuurlijk wel erg oud, dus dat leidt tot brainstormen, en via het thema wiel, spoorwegen en binnenvaart komt men dan op Hanze, ja natuurlijk: dat biedt mogelijkheden om aan te knopen bij de Europese samenwerking! En zo komen er afvaardigingen van veertig Hanzesteden, met onder andere Venetië dat nooit tot de Hanze behoord had, en zonder steden uit de DDR en Polen.

Vier jaar later is het al weer raak in Zwolle. De tweehonderdjarige sterfdag van Joan Derk van der Capellen tot den Pol - van het beroemde pamflet *Aan het volk van Nederland* uit 1781 - moest herdacht worden. Alleen de VVD en de PSP waren voor, de PvdA vond het 'van de dollen' dat er iemand herdacht moest worden waarvan niemand wist wie het was. Klein rechts was gelukkig ook tegen: wat stelde die man nu eigenlijk voor, pleiten voor burgerlijke ongehoorzaamheid, 'vijf jaar gestudeerd en voor geen enkel examen geslaagd', nee, dat geld kon beter aan een werkgelegenheidsplan worden besteed. Met pijn en moeite komt er ten slotte toch een standbeeld. En de burgemeester maar laveren. Volgens Ribbens hield de goede man een toespraak, die er op neerkwam dat Van der Capellen eigenlijk wel 'een wat gecompliceerde en mogelijk zelfs gefrustreerde man' was, maar dat hij er tenslotte toch maar voor gepleit had 'dat de overheid de belangen van de burgers moet behartigen, iets dat alleen kan gebeuren

indien de burgers op hun beurt de publieke zaak serieus nemen'. Ribbens laat hier zien dat hij een fijn oog heeft voor de verwarring waarin het heden zich kan begeven als het wat aan het verleden wil doen.

Maar ongetwijfeld het aardigste stuk uit zijn boek gaat over het 'historisch toerisme', waarbij hij publicaties van de ANWB (een aantal jaargangen van *De Kampioen* en een stel reisgidsen) analyseert. Ribbens heeft over de ANWB-stijl, dat zorgvuldig balanceren tussen opvoedende ernst en moderne monterheid, een aantal mooie observaties gedaan. Zoals bijvoorbeeld het signaleren van die kenmerkende stijlfiguur dat 'het verleden op sommige plaatsen nog gewoon leeft'. Op plaatsen die een beetje authentiek aandoen kan men letterlijk 'in het verleden stappen'. Ging het aanvankelijk vooral om streken die vanuit de Randstad slecht bereikbaar waren (Drenthe, Zeeuws-Vlaanderen), wat later worden dat 'vergeten stukjes Frankrijk', waar vooral in de avondschemer hier en daar nog gewoon de middeleeuwen heersen. In Ierland, zo wordt gemeld, bestond het heden zelfs niet, daar leefde men nog in het Stenen Tijdperk! Meestal wordt daar een halsbrekende exercitie aan toegevoegd, waarin duidelijk wordt gemaakt dat er intussen wel wat veranderingen hebben plaatsgevonden, maar dat 'sfeer' en 'traditie' toch zijn gebleven, ja zelfs een gelukkig huwelijk zijn aangegaan met het heden. Ribbens laat heel aardig zien hoe dit soort combinaties in elkaar zitten. Er is een zekere eerbied voor het verleden, de ouderdom van verschillende objecten, de 'ongereptheid' van het landschap - maar tegelijkertijd is er het besef dat dit alles ingrijpend verschilt van het heden: juist het 'anders-zijn' was immers de reden van het bezoek. En dit leidt dan tot de gedachte dat het verleden, dat zoveel mogelijk ontdaan is van 'nare dingen', voortdurend in de periferie van ons leven aanwezig is en daar kan worden bezocht, of liever 'beleefd'. Hier zit overigens nog een probleem aan vast, want dat beleven gaat natuurlijk het best als er zo min mogelijk mede-toeristen bij aanwezig zijn. Dankzij al die gidsjes zijn dat soort plekken en momenten echter schaars aan het worden. Gelukkig staat daar tegenover dat ook de betrekkelijk recente geschiedenis al aardig mee mag doen, waardoor het aantal mogelijkheden wat groter is geworden. Al met al dus een proefschrift dat heel ongelijk is van kwaliteit. Dat hele begrip 'allegaagse omgang' lijkt me vooral een theoretisch artefact, maar die hoofdstukken over de herdenkingspolitiek van Zwolle en het historische toerisme van de ANWB smaken naar meer.

Piet de Rooy is hoogleraar Nederlandse Geschiedenis aan de Afdeling Geschiedenis en Regiostudies van de Universiteit van Amsterdam.

Besproken boeken:

Kees Ribbens, *Alledaagse historische cultuur in Nederland 1945-2000*. Proefschrift Universiteit Utrecht - verdedigd 21 mei 2000, 326 p. [eigen beheer] isbn 978 90 76912 13 0.